

UDVARHELYI HIRADÓ.

KÖZMIVELŐDÉSI, KÖZGAZDASÁGI ÉS KÖZEGÉSZSÉGÜGYI HETILAP.

Előfizetési díj

vidékre postán, vagy helyben házhoz hordva:

Egész évre . . . . . 4 frt.
Fél évre . . . . . 2 frt.
Negyed évre . . . . . 1 frt.
Egyes szám ára 10 kr.

Megjelenik minden szombaton este.

Hirdetménydíj:

Ötven centiméternyi területen megfűző hirdetmény ára első beigtatáskor 50 krajcár, második beigtatáskor 10 percent, harmadik és minden további beigtatásnál 20 percent árlengedés.
Száz centiméter területet elfoglaló hirdetmény ára első beigtatáskor 1 frt, második beigtatáskor 10 percent, harmadik és minden további beigtatás alkalmával 20 percent árlengedés.
Bélyegdíj minden beigtatáskor 30 kr.

Mellékletdíj: Százától 1 frt 40 kr. — A díjak előre fizetendők.

A szerkesztő lakása:

Botos-utca, ref. tanári lak., emeleti lakosztály.

Kiadóhivatal:

Becsek Dániel könyvnyomdász

Előfizetési felhívás.

Lapunk pártolótisztelettel kérjük október-decemberi előfizetéseik megtételére. A feltételek lapunk homlokán olvashatók.

Sz.-Udvarhelyt, 1877. okt. 6.

Szakács Mózes, *Becsek Dániel,*
lapt. és felelős szerk. kiadó.

Iparunk érdekében.

Udvarhelymegye népe földje természeténél fogva igen nagy mértékben iparosságra van utalva. Köztudomású ugyanis, hogy gabonaszükségletünk igen nagy részét ősidóktól fogva a két Küküllő és Maros-Tordamegyék s legújabb időben Moldva-Oláhország fölőlségéből is fedezzük.

E kényszerhelyzet szüleménye, hogy megyénk területén nemcsak a főbb pontokon, t. i. Udvarhelyt, Kereszturon és Parajdon van az iparnak fészke, hanem alig van községünk, melyben valami házi- vagy népiparág-félet ne mivelnének.

Városunk kebelében van körülbelül 30-40-féle iparág, lévén köztünk:

1. Csizmadia. 2. Cipész. 3. Férfi-szabó. 4. Női-szabó. 5. Szűr-szabó. 6. Kalapos. 7. Lakatos. 8. Timár. 9. Varga. 10. Asztalos. 11. Pléhes. 12. Kovács. 13. Kerekes. 14. Takács. 15. Fésűs. 16. Fazakas. 17. Szigyártó. 18. Kárpitos. 19. Esztergályos. 20. Ács. 21. Kőműves. 22. Aranyműves. 23. Ústgyártó. 24. Kádár. 25. Mészáros. 26. Szőcs. 27. Ruhafestő. 28. Szobafestő. 29. Fejtőfestő. 30. Gombkötő. 31. Kő-

TÁRCA.

Őszszel.

Tűnik a nyár, veszi lombját a fa, —
Eljönnek az unalmas napok.
S most, mikor nem megyek a szabadba:
Érezem, hogy egyedül vagyok.
Érezem, hogy üres lett a szívem . . .
Érezem, hogy hozzád visszatértem!

Régen — régen, amikor remegve
Még foghattam kis, hideg kezéd:
Mikor fényes, ragyogó csillagnak
Találtam még égető szemed . . .
Visszajő e boldogság, úgy érzem . . .
Érezem, hogy hozzád visszatértem!

A fa veszi lombját, míg szívemben
Ujra kél a titkos érzemény . . .
Megremeg szívem a gondolatától:
Mint a hervadt, sárga falevél! . . .
Pusztta tájon — fájó szívvel érzem:
Érezem, hogy hozzád visszatértem!

A sors, mennyit hányt-vetett azóta!
Vihar tépte gyenge járművem . . .
Kín, búbanat, keserű csalódás:
Mik övezték eddig életem . . .
S most, hogy veszve hitem és reményem:
Érezem, hogy hozzád visszatértem!

télverő. 32. Kefekötő. 33. Könyvkötő. 34. Kőfaragó — és így tovább.

Hogy pedig megyénk területén minő házi-iparágak vannak mivél alatt, lapunk 30-ik számában volt alkalmunk vázlatosan megjelölni. S az ott fölserolt 13 házi-iparág mellé még legalább tizenháromat, tenni, nem kerülne rendkívüli fáradságunkba.

Ez iparosok árucikkeikkel bejárják megyénk területén kívül Osik-, Fogaras-, részben a két Küküllő-, sőt Maros-Tordamegyék területét is.

Az egyéni erőfeszítés tehát nem hiányzik, s az iparos még sem tud élni.

Nem, mert állításuk szerint az iparszabadság lett megölő mérge, különösen pedig azon szerencsétlenség, hogy közöttünk az iparügynek nemcsak hogy tanintézete, de még csak szakembere sincsen.

Részemről csak annyit mondok, hogy az ipar ügyében nálunk is nagy baj van, de szakértő nem lévén, a baj okát s gyógyszerit részletesen megjelölni képes nem vagyok. Azt azonban bizton merem állítani, hogy nálunk az u. n. kézmű- és házi-ipar terén delegalább értő ember sokat segíthetne, és a segélykiáltás teljesen indokolt.

Lelkünk egész erejével üdvözljük tehát mindazokat, kik a honi ipar érdekében buzgolkodnak, s teljesen magunkévá tesszük az igazán becses „Házi-ipar Lapja“-ban nyilvánosságra jutott azon törekvést, mely szerint az iparos-oktatás legfőbb vezetésére oly közeget kell létesíteni, mely az érdekelt kormányközegekből és az

Gyermek voltam, csak könnyelmű gyermek,
Kit űzött egy titkos érzelem . . .
A fény megcsalt, lelkem elvakítá;
Hívém: ez a boldog szerelem! . . .
Most, hogy a kín marcangolja szívem:
Érezem, hogy hozzád visszatértem!

Ne hidd hát, hogy elfeledtem én, az
Együtt töltött boldog perceket . . .
Hiszen, ami kedves volt a szívnek:
Feledni egykönnyen nem lehet . . .
Oh! ha tudnád, mi öröm az nékem:
Érezni, hogy hozzád visszatértem!

Im, a porba borulok előttem . . .
Oh! emelj fel, akad súgja meg:
Hogy szived még nem hideg egészen,
Hogy megbocsájt, hogy engem szeret . . .
Ez lesz aztán a boldogság nékem:
Mert én hozzád szívből visszatértem!

(Budapest, 1874. szept. 24.)

Gajmossy Iván.

Érdekes levélpár.

Zlinszky Istvánré Kossuth Lajoshoz:

Mélyen tisztelt nagy hazánkfia!

Férjem rokonai átoogatása végett Pestmegye A.-Dabas községébe utazván, egyik hő vágya volt lelkemnek: azon sirt látni, mely porait rejti azon lénynek, ki önnek életét, s ön által szeretett ha-

ipar terén működő egyénekből alakítottatván, a honi ipar kívánalmainak megfelelni képes legyen.

Meg vagyunk győződve, hogy e központi kormányközeg igen könnyen rátalálna ipar-bajaink nyitjára, s ha az iparos-oktatás érdekében városunknak s vidékének is tenni kellene: tudnánk tenni akarni, mert a célt értenők.

Szakács Mózes.

KÖZMIVELŐDÉS.

Örvendetes életjelek.

Udvarhelymegye 100 ezrenyi népének harmadát, úgy hiszem, bizvást lehet reformátusnak számítani, s e kerekszámában m. e. harmincezrenyi nép teszi az udvarhelyi reformált egyház megyét.

Ez egyházmegye népe m. e. ötven-hatvan anya- és leánygyülekezetbe oszolva, a szórványban — diaspora — lakó néhány ezeret számításon kívül hagyva, családi körén kívül első sorban ragaszkodik templomához, iskolájához, úgy lévén meggyőződve, hogy a család, iskola és templom egész életükre elsőrendű befolyással vannak.

Érdekes figyelemmel kísérni, mit mivel népünk — még pedig felekezeti különbség nélkül — évről-évre templomával és iskolájával szemben.

Ez okból közlöm az udvarhelyi reformált egyházmegye 1876-ik évi életéből az alábbi egyház- és iskolatársadalmi életjeleket.

zánknak szabadságot adott. Ime, mélyen tisztelt hazafi, az ide mellékelt virágkoszorucska azon síron nőtt, mely boldogult édes atyja Udvardi Kossuth László hamvait rejti. Nagy örömmre szolgál, hogy ön iránti végtelen tiszteletemnek ezen csekély jelét adhatom, s ezen ön előtt bizonyos kedves emléket becses névnapjára azon őszinte szívből fakadó kívánság mellett megküldhetem, miszerint önt drága, nagy hazánkfia, a magyarok istene hazánk javára minél tovább éltesse! Ezek után fogadja legőszintébb tiszteletem kifejezését.

Zlinszky Istvánné.

Kossuth Lajos Zlinszky Istvánnéhoz:

Collegno (al Baraccione), 1877. szept. 14.
Asszonyom!

Mély megilletődéssel vettem a virágkoszort, melyet ön atyám sírjáról kötött, s én ereklye gyanánt örzendek életem hátralehető napjain át. Fogadja ön, asszonyom, legszívélyesebb köszönetemet küldeményeért, legőszintébb hálámát a kegyeletes érzelmekért, melyek önt felejthetlen atyám szerény sírjához vezették, s melyek remélnem engedik, hogy lesznek hazánkban, kik reám is kegyelettel emlékezendnek, amikor az én szívem is porrá leendett, mint porrá lett atyámé, kitől „Hazánkat szeretni tanultam rendületlenül.“ Isten áldása legyen önnek asszonyom egy hosszú életen át.

Lekötelezett szolgálja

Kossuth Lajos.

Építkezések.

Bágy új harangot öntetett.
Bethfalva a leégett papi csürt felépítette, habár a „Victoria“ által teljes értékig kárpótolva is lett, nagy áldozat mellett.
Bögöz a papi telket erős kerttel bekerítette.
Gagy (leányegyház) cserefa-oszlopokra tornyot épített.
Etéd a tanítói telken a csürt újra fedte.
Siklód új iskoláját fölszerelte.
Sz.-Keresztúr is fölszerelte az új iskolát egy fedél alatt a tanító kényelmes lakával.
F.-Sófalva 24° hosszúságban, 5° szélességben 3 tantermet, két tanítónak szükséges lakrészekkel gyönyörű épületet épített, mely a vidéknek disze.
Kecset az iskolát szabályos (Kuntze-féle) padokkal ellátta.

Ajándékozások.

Agyagfalván mlsgs Gyárfás Domokos főgondnok ur a legjobb olvasó fiú és leány részére 4 frtot.
Bözödön b. Kemény Béla algondnok ur iskolaszerekre 4 frtot.
N.-Solymosban Ercsei Anna egy 20 frtos schatolt a szöszékre és fehér abroszt az urasztalára.
Boldogfalván (Felső-) Bence Pál és István Julianna az urasztalára egy veres kasmirkezenőt és a pohár tetejére is egy virágos selyemkendőt.
Bunon Szász Dániel az urasztalához szükséges kenyeret és bort.
Bágyban a falu-község 199 frt 83 krt iskola szükségére és Bence Márton id. 90 krt.
Bethfalván Szakács Mózes sz.-udvarhelyi tanár ur az iskolaszerek számára egy kis thékát készített.
Bögözben mlsgs Ugron József ur az urasztalához szükséges kenyeret.
Csekefalván gr. Haller József ur az urasztalához szükséges bort és 1 frtot; helybeli lelkes Sándor József épületjavításokra 12 frtot.
Égében főgondnok mlsgs Gyárfás Domokos ur a legjobb olvasó fiúnak és leánynak jutalmul 2 frtot.
Hévizen Szabó Mihály kenyeret és ugrai Szócs Mihály a szükséges bort az urvacsorához.
Hodgyában István Julianna a szöszékre két bársony takarót és az urasztalára egy veres gyapottas terítőt.
Kányádban özv. György Lászlóné a szöszékre egy peruvien takarót ezüst fonallal kivarva.
Hidegkútnak (leányegyház) ajándékozta a szt-erzsébeti egyház az urvacsoránál használt régi asztalát.
Fehéregyházán az urasztali szükségleteket állandóan fedezi gr. Haller Ferenc ur.
Kecsetben mlsgs Pálfi Diénes ur az iskolának ajándékozott 3 frtot.
Kisfaludban (l. egyház) körjegyző Fancsali Diénes ur igen szegény tanulóknak tanszerekre 5 frt 25 krt.
Kóboron Szász János 40 krt, Marosi Istvánné Kósa Anna 66 krt és az urasztalára kenyeret.
Mátisfalván özv. Hegyi Istvánné peruvien szöszéktakarót.
F.-Sófalván id. Szöke Jánosné a nők számára urasztali poharat; Fülöp Istvánné a betegekhez hordozni szokott pohárra zöld selyemkendőt és Egri Mózes egy hold szántót.
Szederjesen lompéti lelkész tiszteletes Fejér Ferencné Sándor Berta assz. édes atyja Sándor Lajos emlékére fehér selyem hálózással egy kék kasmir urasztali takarót.
Körispatakon Tamási Józsefné az iskolának 10 frtot.

Szorgalmi jövedelem.

Bágy természetett 49 kalongya búzát, 49 kal. zabot.
Bethfalva 37 véka csős törökbuzát.

Bögöz 30 kal. búzát, 3 szekér törökbuzát.
Boldogfalva (Felső-) 2¹/₃ szekér törökbuzát, 99 kal. rozstot.
Bun 66 véka szemes törökbuzát.
Gagy (l. egyház) 16 frt 62 kr értékű gabonát.
Fehéregyház magtárt alapított: 8 frt 25 kr, 36 véka szemes-, 24 véka csős törökbuza önkéntes adomány útján.
Héjjasfalva 59 frt értékű gabonát és 2 szekér törökbuzát.
Kányád 42 kalongya búzát.
Küsmőd 23 kal. búzát, 62 kal. zabot.
Hodgya 18 kal. búzát.
A.-Siménfalva 32 frt.
Sükő 20 kalongya zabot.
Szt-Erzsébet 250 véka csős törökbuzát.
H.-Szt-Márton 3 kal. búzát, 19 kal. zabot.
Szolokma 40 kal. zabot.
Uj-Székel 19 kal. búzát, 2 szekér törökbuzát.
Mátisfalva 20 kalongya búzát, 50 kal. zabot.

Egyházkerületi jegyzőkönyvből közli:
Szakács Mózes.

KÖZGAZDASÁG.**Iparoktatás, társulati s állami teendők.**

* A budapesti keresk. és iparkamra nagy terjedelmű s fontosságu feljelentést intézett a magy. kir. földmiv., ipar- és keresk.-ügyi miniszteriumhoz, mely feljelentésben ugyan főleg a kamara területén levő kézmű- és gyár-ipar 1870—1875. év közötti mozgalmairól van szó, de ki vannak emelve azon főbb tényezők is, melyek segítségével az iparosságot országsszerte fejleszthetnénk. Ily tényezők az iparoktatás, a társulati tevékenység és az állami segélyezés, s illetőleg vezénylet egy központi állami intézet útján, minőről már lapunkban is volt szó.

A feljelentés, röviden jelzi eme tényezők hiányait s egyszersmind azon teendőket, melyek útján e hiányokat pótolhatnánk. Idézzük, következő sorait:

A fővárosban létezik ugyan nyolc részint két-, részint három osztályu iparos tanonc-iskola, melyek az orsz. iparegyesület által kidolgozott tervezet szerint vannak szervezve és ennek felügyelete alatt állanak, költségeik az állam, a város és igen csekély részben önkénytes adományok által fedeztetvén, és nem is vonható kétségbe, hogy ezen iskolák aránylag igen hasznosak az iparos fiatalokra nézve, de mindenképp előtt a hézagos elemi oktatás mulasztásait pótolni kénytelenítettvén, felsőbb osztályukban csak nagyon keveset nyújthatnak a törekvő tanoncoknak azon ismeretekből, melyeknek hivatásában hasznát vehetné. Kivétvén az állam által fentartott kassai gépész-iskolát, továbbá azon jól szervezett ipariskolákat, melyeket a szász nemzeti egyetem felállított, a Sopronban, Szegeden és talán még néhány más helyen létező ipariskolákat, végre a ki nem elégitő vasárnapi iskolákat: Magyarországon egyetlenegyetanintézet sem létezik a tanoncok továbbképzésére és nincs középtanoda egyes kézműiparosok vagy művezetők nevelésére. Egyedüli örvendetes eredménye az idevágó törekvéseknek a mintaműhelyek módjára berendezett csallóköz-somorjai kosárfonó-, a zay-ugróci fametszőiskola, és még néhány Felső-Magyarországon és a Székelyföldön keletkezőfélben levő hasonló intézet. Az ipartanoncok szakoktatásának, valamint további kiképzetésének rendszeres szervezése a kormány legsürgetőbb feladatai közé tartozik, és nagyon kívánatos volna, hogy az ez irányban ismételten megindult kezdeményezések valahára ténylegs eredményre vezessenek.

* E nagy horderejű cikket a „Házi-ipar Lapja“-ból vettük át. Szerk.

Számos magyar vállalatnál az igazgatói állásokon még jelenleg is külföldiek vannak. A szakértő külföldiek bevándorlása, mely eddig igen jelentékeny, és az ország nagy hasznára volt, tetemesen csökkent, anélkül, hogy a hazai elemek kielégítő mérvben kiképezettek volna. A budapesti műegyetem egy maga nem képes a technika minden ágainak elegendő szakértőket nevelni. A külföldi műegyetemeket egyébiránt számos magyar látogatja.

Az iparnak állami erővel való fejlesztésére, melyet az abszolút kormány legalább Magyarországot illetőleg egészen elhanyagolt, az alkotmányos kormány sem fordított eddigelé elegendő figyelmet. A földmivelés-, kereskedelem- és iparügyi miniszterium illető osztálya nem mulasztotta ugyan el némely üdvös törekvésnek erkölcsű, sőt néha — a rendelkezésére álló szerény eszközök mértékéig — anyagi támogatását, ámde ezen miniszterium nem úgy van szervezve, hogy az annyira szükséges gyakorlati kezdeményezést kezébe vehetné, a többi miniszteriumok pedig, szintegy a városi és megyei hatóságok, több éven át arról tettek tanúságot, hogy nem érzik az ipar védelmének, annál kevésbé pedig hathatós támogatásának szükségességét. Az ország közigazgatásának soknemű hiányai főleg az ipar terén igen érezhetők. Az 1872-diki ipartörvény értelmében felállított iparhatóságok többnyire még a városokban sem teljesítik kötelességeiket kielégítő módon.

A céhek, melyek korszerűtlen kinövésük dacára, az iparnak mégis bizonyos szervezetét képviselték, feloszlatván, az iparúzó egyén teljesen megszabadult minden korlától, ami a vállalkozási szellem felébresztése által több közgazdasági előnyt vont ugyan maga után, de másfelől megfosztotta az iparos osztályt összetartozóságának érzetétől és ezáltal lehetlenné tette rá nézve az együttes üdvös működést. Az önkénytes iparos testületek, melyekben a régi élet emléke némileg még fenmaradt, kevés kivétellel nem bizonyultak életre és hatásra képeseknek, épen azért gyors hanyatlásnak is indultak. Ilyen körülmények között az iparosok tulajdon többsége a kényszerítő egyesülés törvényes visszaállítását óhajtja. Az így létesítendő társulatoknak természetesen ki kellene vetkezniök a régi céhek egyoldalúságából és a korszerűtlen kinövéséből, hogy eleven tagjaivá legyenek olyan szervezetnek, melybe a kereskedelmi és iparkamarák is beleillenének, ily módon jobban megfelelne a hozzájuk kötött várakozásoknak mint mostani elszigetelt helyzetökben. De első sorban az volna szükséges, hogy az ipar ilyen célszerű szervezetének élén egy állami intézet álljon, mely a Németország több államában fennálló és szép sikerrel működő központi hivatalok módjára, arra volna hivatva, hogy iparunk fejlesztése körül a kezdeményezést kezébe vegye és ez iránt az érdeket és értelmet a kereskedelmi és iparkamarák útján mind szélesebb körökben terjessze. Az iparos osztály első sorban ugyan mindenkor az önszolgálatban lesz kénytelen boldogulásának eszközét keresni, de az állam sem utasíthatja el magától azon kötelességét, hogy az eddiginél nagyobb mérvben törekedjék a korlátok és akadályok elhárítására, melyeket a fennálló politikai és közgazdasági viszonyok az ipar fejlődése elé gördítenek.

Egy központi intézmény létesítésének szükségességét, egy, az orsz. magy. iparegyesület által kiadandó iparügyi munka szintén kiemelve, felemlíti azon példákat, melyek után indulhatnánk s bővebben körvonalozza ezen intézmény teendőit, kivált az iparoktatás szempontjából. Ha az iparosoktatás öntudatos, összhangzatos, és az ipari, valamint tanügyi kívánalmaknak megfelelő felkarolását akarjuk, a legelső feladat mondja: az iparosok-

tatás legfőbb vezetésére oly közeget létesíteni, mely az érdekelt kormányközegekből és az ipar terén működő egyénekből alakítatván, mindama kívánalmaknak megfelelően képes legyen. Azon államok példája, melyek ez irányban jelentékeny vagy épen meglepő eredményeket képesek felmutatni, nevezetesen Anglia, Württemberg, Ausztria, hasonlóan erre utal bennünket. Első teendő tehát e tekintetben a feladatnak megfelelő hatáskörrel felruházott központi közeg („Központi iparos-oktatási tanács vagy bizottság”) szervezése. E tanácsnak vagy bizottságnak állani kell az érdekelt szakminiszteriumok kiküldöttjeiből, az iparszervezet csucsat képező központi ipartanács vezértagjaiból, mint az iparüggyel szakszerűleg foglalkozó férfiakból, és végül az iparmúzeum vezetőségének irányadó egyéneiből.

Egy ilyenféle elemekből alakított és a működés kellő eszközeivel ellátott központi közeg folytonos működése kétségtelenül igen nagy lendületet adhatna az iparos-oktatásnak minden irányban; ebben futnának össze az iparos-oktatás fejlesztésében közreműködésre hivatott mindennemű állami és társadalmi tényezők összes szálai; ennek volna feladata a közvetlen működésre hivatott lokális organumokat létrehozni, vagy legalább kezdeményezni, ez gondoskodnék arról, hogy az állam által e célra szánt pénzeszközök a lehető leggyümölcsözőbben használtassanak fel, különösen oly módon is, hogy azok által a községek és iparos-társulatok áldozatkészsége is felkeltessék; egyszóval: az iparos-oktatás ily közeg által folytonosan működő élő organizmust nyerne, mely az államkormányzat és az iparos önkormányzat szervezetébe összehangatosan beilleszkednék.

KÖZEGÉSZSÉG.

Életrendi tanácsok.

Ne csodálkozzék a t. olvasó, hogy az egészségtan számára lapunkban ily későn szorítottunk tért. Mi e részben a különböző államok kormányait vettük mintaképül, melyek egészségtani iskolák helyett orvosi tanodákat alapítanak s a betegségekről tartatnak előadásokat, nem pedig arról, hogy mi uton-módon lehet a betegséget elkerülni.

Ezen egy esetben tehát mi is a régi mód-szer követői vagyunk. Bűnös voltunkat azonban töredelmes beismerésünk, s azon körülmény tetemesen enyhíti, hogy mi csupán az irányadó körök példáit követjük.

Valaki azt mondta: „A martiroktól kellene a meghalás művészetét eltanulni.” Nem lenne sokkal célszerűbb, s földi pályafutásunkra százszor kellemesebb, ha azt találnók el, hogyan kell élni?

E részben kellő utmutatással szolgálni, feladata jelen cikkünknek.

Az egészség fentartására főkéllék első sorban a tevékenység. A téflenség az ördög vánkosa, mondja a példabeszéd. S ez, különösen egészségünkre vonatkozólag, nagyon igaz.

A melegeiről kellő mértékben kell gondoskodnunk. Biztos tudomást kell azonban tapasztalatok útján szereznünk, mi tesz jót nekünk s a mieinknek, miután mindezt pár szóban leírni lehetetlenség.

Az étkek- és italoknak soha sem szabad a vérhőmérsékletét túlhaladniok. Ugyiszintén a hideg italoknak és tápszereknek sem szabad egy mély kutból merített víznél hidegebbeknek lenni.

A világosság a valódi élethez nélkülözhetetlen, s bárki által, az alvók kivételével, igénybe vehető. Még a betegszobákat is oly világosan kell tartani, amennyire azt a beteg állapota megengedi. Ha azonban a beteg elszunnyadt, tanácsos a szobát besötétíteni, fölébredése után azonban lehet

azt ismét fokról-fokra megvilágosítani. Mennél inkább érintik a napsugarak lakásunkat, az annál egészségesebb.

A levegő az élet fentartója, s ezt nem lehet elég gyakran változtatni. Szokatlan légvonat azonban kártékony hatása. Elzárt levegő, ép úgy mint a pocsolya vize, rothadt és bűzös lesz. Mindaz, mi a levegőt a börtől elzárja, pld. kaucsuk, viasztafota sat. kártékony.

A tiszta víz, a száj, torok és a gyomornak legfontosabb éltető eleme. Minden betegnek engedjünk annyit inni, mennyit csak kíván, még ha kihányja is. Jég azonban mindig káros hatása, s a nedves lakások is kivétel nélkül egészségte-
lenek.

A ruháknál nem elég, hogy divatosak legyenek, hanem kell, hogy minden egyes ember hivatásához öltözete is alkalmas legyen. Bőrruha az egészség fentartására minden körülmény között a legjobb. Gyapju, tevékeny embereknek s vászon erős és szívós embereknek való. A gyapot elpuhit s ezt magában sohasem kellene viselni. Majd minden szín mérges. A zöld legrohamosabban árt, a fekete szín hatása lassabb, de pusztítóbb. A felbört semmiféle fekete színek sem volna szabad érinteni. Gyászruhák a test és lélek egészségére egyaránt ártalmasan hatnak. Köztudomású dolog, hogy a fekete szín a napsugarait mohón szívja magába, következésképpen azt is, mi a levegőben ártalmas.

Ruhák-, ágyak- és takarókat nem lehet eléggé gyakran szellőztetni, s a napra kitenni.

Nagy betegeket és lábadozókat aludni kell engedni, meddig kedvük tartja, s alvásukat zavarni nem szabad. Megjegyzendő, hogy az alvókra minden jobban hat, mint p. meleg, hideg levegő s a legcsekélyebb légvonat. Alvókra nézve a különféle italok is kártékony hatással vannak. Kálya mellett vagy nyitott ablaknál nem tanácsos aludni, ép úgy a napsugarak vagy a holdfénye okozta világosság mellett. Az alvó szobájában minden nedves anyagnak befödve vagy elzárva kell lenni.

Az étkezést tanulni és tanulmányozni kell. Ép ebben különbözik az ember az állattól. Vannak, kik azt állítják, hogy mi az állatoktól sokat eltanultunk. Ezen eltanulásnak azonban csakis azon hasznát élvezhetjük, hogy megkülönböztetni tudjuk a jót a rosszától, s tudjuk, hogy mit nem szabad cselekednünk. Ezért van az ember észszel fölruházva.

Gyakrabban étkezni káros. Rendes étkezés után gyermekeknek három, felnőtteknek hat óráig kell gyomrukot pihentetni. Balfelfogásról tanuszkodik, ki azt hiszi, hogy puha anyagokat, melyeket könnyen rághatunk, megemészteni is könnyű. Fiatal állatok gyöngye husa majd mindig ártalmas; fiatal hüvelyes vetemények, minők a gyöngye borsó és bab, alig bírnak tápláló erővel.

Mentül tevékenyebb az ember, annál több eledelre van szüksége. Mentül változatosabb a tevékenység, eledelünk is annyival különbözők. A mennyivel hidegebb az évszak, annyival táplálóbb legyen az eledel. Melegebb évszakban pedig a gyöngébb eledel előnyvel bírnak. Az ember sok különféle dolgot eszik össze-vissza, mit az állatok nem tesznek. Erre nézve szolgáljon szabályul, hogy olyan dolgokat keverjünk csak össze, melyeknek eredete különböző, s egymással ellentétet képeznek. Így például kenyér és tej, kenyér és gyümölcs egymással élvezve, jó és egészséges, ép úgy kenyér sajt és vajjal, továbbá hus kenyérral élvezhetők, ellenkezőleg hus tejjel, hus sajttal, tej gyümölcsessel azonban elvetendő. Metélt tészta és sajt összeillenek, de tejes étkek és sajt annál kevésbé. Alma és dió, vagy mandola és malozsa megtürik egymást, nem így azonban a dió és mandola.

Ha különféle vizet különböző forrásokból gyorsan egymásután iszunk, rosszat tesz. Ép így járunk, ha a sört vagy bort hasonló változatos-ságban élvezzük. A hus és főzeléknek csak igen

kevés neme illik egymással össze. Hüvelyes veteményeket egymással keverni azonban egyáltalán nem szabad.

Az egészséges ember életmódja összhangzó legyen a beteg életmódjával. Apróbb kihágások azonban, mint például, ha nagy lakoma alkalmával kávé, theát, salátát, bort, szeszes italokat kevernének össze gyomrukban, még nem ártanak, ha csak ez gyakran nem ismétlődik, s e tobzódás nem válik természetünké. A természet igen sok különböző hajlamot oltott belénk, hogy a teremtés minden parányával érintkezhettünk. Félreismernők azonban e nagy alaptörvényt, ha mértéktelen kávé, thea, dohány és pálinka élvezés által idegrendszerünket systematice eltompítanók. Sámcoljuk el magunkat a külvilágtól, s annak káros behatásait iparkodjunk magunktól lehetőleg eltávolítani. Ne irtózzunk a levegőtől, sem a városban, sem falun. Nem az által fogunk uralkodni rajta, ha behatásától óvakodunk, hanem, ha bátran szembeszállunk vele. Ha tudunk a levegőn uralkodni, megszokjuk az időváltozásokat, s nem leszünk minduntalan annak kitéve, hogy egy légvonat betegágyba döntön bennünket, vagy egy kis esőtől hetekig tartó náthát kapjunk.

„Hasonszenvi Közlöny.” *Novotny Frigyes.*

IRODALOM.

Megjelentek:

1. A Jókai Mór történelmi regénytára első füzet. Tartalma: *A névtelen vár.* Budapest. 1877. A szerző sajátja. Nyomtatja az Athenaeum.

S mivel a legújabb időben vidékünk olvasó közönségét is holmi rém-regényféle erkölcsrontó olvasmányokkal kezdték némelyek ostromolni, ijesztgetni: kedves kötelességünknek tartjuk Jókai ezen legsajátabb vállalatát éppen az előfizetési felhívás szavaival mutatni be.

„Történelmi alapeszméjű új regényeim saját kiadásomban fognak megjelenni évfolyamok szerint. Minden két hétben megjelenik belőlük egy füzet, öt nyolcadrét ivnyi tartalommal; tehát fél-évenként 13 füzet. Minden füzethez egy művészi alkotású kép, Jankótól és más hazai művészektől. Esetleg a szövegbe nyomott metszvények is. Az 1877/8-iki évfolyam két regényt tartalmaz: az elsőnek címe *„A névtelen vár.”* Tárja a század első évtizedének eseményeiből van véve, emlékiratok s hagyományok nyomán; legnagyobb részt Magyarországon folyik le s végződik a magyar nemesi insurrectió korszakával.

A második regény címe: *„A sárga könyv”* s tárja az 1825-iki orosz forradalom és a törökországi balkáni hadjárat.

A füzeteket esetleg több kisebb történelmi elbeszélés egészíti ki, s egyik fél-évfolyamból a másikba hosszabb mű nem vitetik át; hanem minden XIII. füzet befejezett művel záródik be.

Előfizetési díj az egész évfolyamra, azaz XXVI füzetre tíz forint, fél-évfolyamra, azaz XIII füzetre öt forint. A teljesen megjelent műnek bolti ára magasabb leend.

Az első füzet október első vasárnapján jelenik meg, a következők minden második vasárnapon.

Gyűjtőknek minden öt példányra a hatodik díjtalanul adatik. Könyvárusoknak egyezség szerinti százalék.

Az előfizetési díjak címre utasítandók, az „Athenaeum” kiadó hivatalához, mely intézet a mű díszes kiállításáról kezeskedik. A szétküldésre magam ügyelek fel.”

2. *A szilágymegyei tanítótestület első évkönyve.* 1873—6. év. A központi bizottság megbízásából szerkesztették Faluvégi Albert elnök, Borbély Sámuel főjegyző. Ára 50 kr. Megjelent Maros-Vásárhelyen. 1877. 8-r. 70 l.

Tartalma: Előszó. I. Jelentés a testület 1874/5. évi működéséről. II. Jelentés a testület 1875/6. évi működéséről. III. Triff Gábor érteke-

zése. IV. Faluvégi Albert felolvasása. V. Vélemények a magyarországi néptanítók 50-es bizottsága által kitűzött kérdésekre. VI. Pénztári kimutatás. VII. Az 1875/6. évi közgyűlés jegyzőkönyve. VIII. A testület alapszabályai. IX. Tanácskozási szabályok. X. Könyvtári szabályok. XI. Utasítás a próbatanítások tartására nézve. XII. A testület tisztviselői. XIII. A testület tagjai, ezek állása és lakhelye.

Tanítótársaink figyelmébe ajánljuk.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Szende Béla honvédelmi miniszter ur Udvarhelyről e hó 7-én távozott Budapest felé.

— A székely legió ügye miatt megyénk kebeléből letartóztatott egyéneket e hó 8-án reggel indították innen Maros-Vásárhelyre.

* A „Hon“ okt. 9-ről írja: „Szende Béla honvédelmi miniszter megérkezett erdélyi utjából és ma reggel már, a szintén megérkezett király által hivatalba, jelentést tett neki az erdélyi ügyről. Mindaz, amit megtudtunk e tekintetben, cáfolatát képezi mindazon tulszásoknak, melyekkel az ellenzéki lapok a közönséget elremiték. Először is oly nagy számú katonaszállításokról és oly katonai rendszabályokról beszéltek, mintha a Székelyföldön ostromállapot lenne. E tekintetben legjobb cáfolat az ott elhelyezett katonaság mai létszámát tudni. Csikszeredára hozatott Szebenből egy zászlóalj gyalog és egy század lovas; Kézdi-Vásárhelyt van hat század gyalog és egy század lovas; Sepsiszentgyörgyön egy század gyalog; Udvarhelyt van, de már három év óta, egy zászlóalj vadász. Ezenkívül van Csikszeredán és Kézdi-Vásárhelyt a rendes honvédség újoncaival. Több katonára nincs szükség és nem is megy. De ami fő, semmiféle befogatás azóta, hogy katonaság küldetett oda (tehát okt. 2-a óta), nem történt, katonaság által elfogva vagy bekisérve senki sem volt. Addig lón összesen 8 egyén betogva, rendes, törvényes hatósága által. Ezek vannak rendes vizsgálat alatt. Azonban az is tény, hogy a mozgalom ottani főrendezője, ki budapesti intézőkkel állott kapcsolatban, a határon már túl van. Megszökött. A mozgalom úgy volt szervezve, hogy a határra vitték a fegyvereket és a fölfogadott egyének ott vették volna azt át a fezzel, hogy betörjenek. Torborzás csak a legközönségesebb és leginkább városi elemekre terjedt ki, itatás és az akció esetén 500 frt ígérete mellett. Ugy, hogy a székelység jobban csudálkozik a terven és jobban örül megakadályozásán, mint bárki más. A lefoglalt fegyverek száma pár ezerre megy; legujabban az uzdi völgyben kaptak 30 ládával. A vidék, a közönség teljesen csendes, csak azok lármáznak, kik féltik a bőrüket.“

* Klapka tábornok a „Pesti Napló“ szerkesztőségéhez a következő levelet intézte: „T. szerkesztőség! Azon a napon, melyen az Erdélyben történt események hírért vettem, az „Ellenőr“ szerkesztőségéhez levelet intéztem, melyben határozottan kijelenttem, hogy a meg gondolatlan székelyföldi mozgalomról nem volt tudomásom s azt hazafini szempontból teljesen rosszalom. Ugyanez időben a párisi lapokhoz is hasonló értelmű nyilatkozatot intéztem, melyet az összes angol sajtó egyáltalában és számos más lap is lenyomatott. Senki sem kételkedett szavamban. Csak Magyarországon akadtak lapok, melyek nyilatkozatom igazságát kétségbe vonták. Bár az ilyesmire csak egy válaszom lehet, legmélyebb megvetésem kifejezése, nem folytatom el magamban az a feletti fájdalmat, hogy az ily fajta gyanúsítás épen honfittársaim részéről ér. Törökország iránti rokonszenvenem mindenki ismeri, e rokonszenv továbbra is sértetlen, de az soha sem fog oly cselekedetekre csábítani, melyek hazám érdekét károsíthatnák. A jövődől el fogja dönteni, vajjon én jártam-e az igaz uton, ki összes erőmet oly célnak szenteltem, hogy hazám jólétével s politikai missziójával oly szorosban egybeforrott, vagy azok, kik a szemtelen eszközöktől sem riadnak vissza, hogy reputációnak ártanak s működésüket akadályozzák. Kérem e sorok közlését sat. Páris, 1877. október 5-én. Klapka György.“

— Háborúhírek. E héten az Al-Duna mellől semmi fegyvertény. A rossz időjárás akadályt vetett. Legfontosabb, hogy Orchanieből ismét erős segédcsapat indult Plevnába, s még eddig sikeresen haladt célja felé. — Muktár pasa e hó elejétől 5-ig terjedt csatáiban újból fényes diadalt nyert Mihály herceg fölött. Muszka veszteség 6—15 ezer.

— Az Erdélyi Múzeum-egylet igazgató választ-

mánya hazai iparunk érdekében fontos felhívást bocsátott ki az erdélyi részek föld- és bányabirtokosaihoz. Jövő számunk egész terjedelmében hozni fogja.

— A házi-ipar ügyében megindult országos mozgalom egyik érdekes mozzanata a „Házi-ipar Lapja“-nak következő híre:

„A házi-ipart terjesztő egyesület zempléni csoportjának elnöke, Vicmándy Ödön ur, megleghangú nyílt-levelet intézett Zemplénnérmegye főrangú hölgyei, városai s iparos és gazdaközönségéhez. A levélben felszólítja mindnyájukat a házi-ipar fejlődésének előmozdítására, tömörülésre és áldozatra. A tagsági díj 1—3 frt 3 évi kötelezettséggel, akik az egyetbe belépni szándékoznak, a tagsági díjat posta-utalvánnyal küldjék be Vicmándy urhoz. Ez alkalomból V. ur a következőket is tudomásra hozza: 1-ör, hogy oly 15 évet betöltött ifjak, kik felszabadult takácslegények, — vagy a reáliskola 4-ik osztályát, vagy a polgári iskolát jó sikerrel végezték, a kassai szövészeti tan-műhelybe 15 frt havonkénti tanítási és elszállásolási díj mellett felvétetnek, az egyet közzvetítése és ajánlatára azonban a díjak csak havonkénti 8 frtot tesznek, — a tanítási idő 5 negyed esztendő, azután az illetők mint vándortanítók, vagy tanműhely-vezetők alkalmaztatnak. 2-ör, hogy a homonnai műmetszészeti iskolába tartatnak a homonnai iskolaszéknél (amely az egyetnek tevékenységét felajánlotta) — felvételek; és 3-ör, hogy a s.-a.-ujhelyi kosárfonóházban mostanában fognak a tanoncok alulirott által felvétetni. Kéretnek, mondja, mindazok, kiket hivatásuk, vagy hajlamuk ezen szakmák valamelyikére utalnak, el ne mulasszák az alkalmat: hogy elsőké lehessenek a kiképezettek között, kikre emelkedőben levő hazánkban az önérteten kívül, legtöbb anyagi haszon is várhat. Miként ez más országokban is történni szokott: a főurak és főrangú, nemeslelkű hölgyek pedig méltóztassanak a kassai szövészeti iskolában egy fiúnak kiképeztetését 15 hónapig, azon valóban csekély havonkénti 8 frt segélyvel biztosítani. Végre figyelmeztetnek a füzvessző-termesztők: miszerint a mult éves — gyökérről nőtt, legalább 1½ méter hosszú füzvesszőket, még a deres idő beállta előtt mentől nagyobb összegben vágatni, hámozatni s szárazon az egyet rendelkezésére átbocsájtani siessenek; a vesszők ezer darabonként 20 kr — 2 frttal fizettetnek és 500 darabos csomagokban vétetnek át. Minden megkeresés Vicmándy ur nevére küldendő S.-A.-Ujhelyre.“

* Gróf Széchenyi István könyvtárának egy része — mint a „M. H.“ írja — a soproni „irodalmi és művészeti kör“ tulajdonába ment át. A könyveket e hó 2-án szállították a cenki várkastélyból a kör helyiségébe. A könyvtár, melyet 10 ládában szállítottak Sopronba, tulnyomólag közjogi és politikai műveket foglal magában, a klasszikusok, s művészeti tárgyú dolgozatok is képviselve van-

nak azonban benne. A könyvtárt gróf Széchenyi Béla ajándékozta az irodalmi körnek.

* Egy székely fiu sorsa. Az „Egyetértés“ harctéri tudósítója írja: „A magyar legió meg nem alakulhatván, az idejött magyar fiúk a cserkeszek közé állottak. Elutazásuk előtt felkerestek, hogy vállalatukhoz adjak valami jó tanácsot, s a többi közt azt is elmondám nekik, hogy vigyázzanak, nehogy muszka fogságba kerüljenek, mert számukra nem lesz kegyelem. Fogadták is erősen, hogy élve nem jutnak orosz kézbe, azonban egy megfélekedett szaváról. Egy kémszemle alkalmával az orosz dragonyosok elfogták, s összekötve, kezéinél fogva egy fára akasztották, azután mulatságképen a kinzásnak magasabb nemét alkalmazták, a szerencsétlen magyar fiut darabokra aprítván. A cserkesz csapatnál, melynél az áldozat is szolgált, mindössze 9 magyar volt alkalmazva, s mert ezek neve nálam fel van jegyezve, remélem a leírás után holnap megtudom, ki volt a szerencsétlen, az eddig hallottak után azt gyanítom, hogy Lázár Imre székely fiuval bántak ily gyalázatosan a muszka szabadítók.“

Piaci árak.

Az árucikk neve és mértéke	Udvarhely		Keresztur		Parajd
	okt. 9.	okt. 6.	okt. 6.	okt. 6.	???
Tisztabuza	9	6	40		
Elegybuza	7	50	5	50	
Rozs	6	50	5	50	
Zab	2	50	2	40	
Törökbuza	5	50	6		
Pityóka	2	1	75		
Egy szekér fa	1	70	1	60	
Marhahus		24		24	
Sertéshus		44		44	
Juhhus		20		20	
Szalonna		80		80	
Turó		48		32	
Hájszir egy liter		80	1		

Kiadó-tulajdonos és felelős szerkesztő: Szakács Mózes.

HIRDETME NYEK.

DUNAY KÁROLINA, DIVATÁRUSNÓ,
ajánlja magát
női ruhaszabást és készítést
tanulni szándékozó növendékek oktatására.
Ugyancsak nála jutányos árban készen kaphatók női kalapok, fejkötők s egyéb női divatickek.
Lakása: Sz.-Udvarhelyt, az alsó-piaci Olajos-házban. [16] [*—1]

Dr. Handler Mór

ORVOS-, sebész tudor, szülész és szemész, [24—81]

[12] Gyógyít gyökeresen fényes és tartós siker biztosítása mellett mindennemű

TITKOS

betegségeket:

1) az **infertözésnek** minden következményeit, ugyanint magömléseket,

az ingerlékeny gyengeséget, az onófolysást, különösen a

tehetetlenséget

(elgyengült férferőt);

2) **hugyosfolyásokat** (még oly idültket is), a **nemzőrészek** **bujakóros** fekélyeit és **másodrendű bujakórt** minden alakjában és elcsúfításában;

3) **hugyösszűrikiéseket**;

4) **friss és idült nyárfolyásokat** nőknél, az ugynevezett **fehérfolysást**, és az onnan eredő

MAGTALANSÁGOT;

5) **bőrkiütéseket**;

6) a **hugyhólyag** betegségeit és mindennemű **vizelési nehézségeket**.

Rendel naponként:

Kétfelől 10 óráig, délután 3 óráig, és este 7 óráig 8-ig.

Lakik: Pesten, belváros, kigyó-utca 2-ik szám, a kigyó- és városbáz-utca sarkán (Rottenhiller-féle házban), 1. emelet, bemenet a lépcsőn.

Díjjal ellátott levelekre azonnal válasz adatik és a gyógyszererek megküldetnek.